

Näringsutskottets betänkande

1984/85:28

om stålindustrin

Ärendet

I detta betänkande behandlas sex motioner om stålindustrin inför 1990-talet,

omstruktureringen inom specialstålsindustrin.

SSAB Svenskt Stål AB,

skrot,

järnsvampsverk,

tunnplåtscentrum i Dalarna.

En motion om upphävande av förbudet mot export av skrot har remissbehandlats (se s. 7 f.).

Sammanfattning

En rad yrkanden i en motion om stålindustrin syftar till att stålindustrin inför 1990-talet skall utredas, att omförhandlingar skall ske med specialstålsföretagen för att nya arbetstillfällen skall komma till i Bergslagen, att riktlinjer för forskning och miljöskydd i vissa avseenden skall preciseras och att särskilda mål skall fastställas för SSAB:s verksamhet. Utskottet avstyrker motionen (reservation vpk).

En motion (m) om avveckling av förbudet att exportera skrot avstyrks med motivering att en ensidig svensk avveckling riskerar att medföra allvarliga problem för stål- och metallverken. Regeringen bör i stället verka för en ömsesidig internationell liberalisering av handeln. I en reservation (m, fp) föreslås en successiv avveckling av exportförbudet under en treårsperiod och förordas att åtgärder parallellt härmed vidtas för att motsvarande förbud skall upphävas i andra länder.

Ytterligare fyra motioner (s, fp, vpk) med anknytning till stålindustrins råvaruförsörjning avstyrks. De går ut på att skrotförsörjningen skall utredas, att regeringen skall aktivera sig i frågan om järnsvampstillverkning och att åtgärder skall vidtas för att de nya råjärnsprocesserna skall utvecklas. Motionerna i de båda sistnämnda ämnena får stöd i reservationer (vpk).

Motionerna

De motioner som behandlas här är

1984/85:639 av Hugo Hegeland (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om skrotandet av exportförbudet på skrot,

1984/85:1428 av Yngve Nyquist m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av upprättandet av ett tunnplåtscentrum i Dalarna,

1984/85:2071 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om att en parlamentarisk utredning tillsätts om stålindustrin inför 1990-talet enligt vad i motionen anförts,

2. hos regeringen hemställer att SSAB:s konsortialavtal förändras enligt de riktlinjer motionen anger,

3. uttalar sig för att statliga företag skall anpassa sin verksamhet till de miljökrav som samhället föreskriver och att statliga företag skall vara föregångare för en produktion och verksamhet med bra miljö,

4. hemställer hos regeringen om sådana åtgärder att tidigare ägare och nuvarande ägare inom specialstålsindustrin förmås uppfylla löften och åtaganden i vad gäller sysselsättning på bruksorterna,

5. hos regeringen hemställer om förslag till åtgärder för att utveckla de nya råjärnsprocesserna enligt vad i motionen anförts,

6. uttalar sig för att stålindustrins forskningsinriktning bör ske enligt de riktlinjer motionen anger.

1984/85:2072 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hemställer hos regeringen att snabbutreda frågan om var ett järnsvampsverk bör förläggas och framlägga förslag i enlighet med vad som anförts i motionen,

1984/85:2083 av Yngve Nyquist m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om landets långsiktiga försörjning av stål-skrot,

1984/85:2641 av Runc Ångström (fp), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att regeringen tar det övergripande ansvaret för att en utredning beträffande lokaliseringen av ett järnsvampsverk i malmfälten kommer till stånd.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Svar på frågor i riksdagen om arbetsmarknadssituationen i Avesta och Fagersta m. m.

Industriminister Thage G. Peterson besvarade den 26 mars 1985 fyra frågor (1984/85:398, 402, 405 och 406) med anledning av den pågående omstruktureringen inom specialstålsindustrin och dess effekter på sysselsättningen i Avesta och Fagersta. Industriministern erinrade i sitt svar inledningsvis om statens resp. ägarföretagens åtaganden inom ramen för den uppgörelse som hade träffats om omstruktureringen av specialstålsindustrin. Han anförde därefter att staten hade uppfyllt sina åtaganden i enlighet med

den ingångna uppgörelsen. Industriministern riktade kritik mot övriga parter i denna, dvs. specialstålsföretagens ägare, vilka enligt hans mening inte hade fullgjort sina åtaganden att skapa sysselsättning genom Bruksinvest AB. Han meddelade under debatten att han hade begärt att Bruksinvest skulle lämna en redovisning av arbetet med det totala projekt som pågick och av planerna för det fortsatta arbetet.

I frågesvaret underströks vidare att Bergslagen sedan flera år hade hög prioritet inom industri-, regional- och arbetsmarknadspolitiken och erinrades om att specialstålspropositionen våren 1984 också hade innefattat förslag till särskilda utvecklingsinsatser i Bergslagen. Statens industriverk och styrelsen för teknisk utveckling hade fått regeringens uppdrag att medverka med sådana utvecklingsinsatser.

Av ett pressmeddelande från industridepartementet den 15 april 1985 i anslutning till ett besök av industriminister Thage G. Peterson i Fagersta framgår att ca 6,4 miljarder kronor har satsats i Bergslagslänen sedan år 1982 inom ramen för industri-, regional- och arbetsmarknadspolitiken. Med hjälp av lokaliseringsstöd skapades närmare 900 arbetstillfällen. Hos länens utvecklingsfonder, Bruksinvest och Boforsstiftelsen fanns mer än 350 milj. kr. tillgängliga för insatser inriktade på företagssektorn. Industriministern uttalade vid sitt besök att satsningarna i Bergslagen hade börjat ge resultat. Sysselsättningen i Bergslagen ökade.

Skrot och alternativa insatsvaror i ståltillverkningen

Råvaror vid ståltillverkning

Som råvara vid ståltillverkning används råjärn eller skrot. I olika typer av stålugnar används dessa råvaror var och en för sig eller i kombination. Valet är beroende av en rad tekniska och ekonomiska faktorer. Skrot erhålls dels internt vid stålverken genom att en hel del stål faller som skrot när stålet bearbetas vidare, dels genom tillförsel av utranget stål som tas till vara. Råjärn produceras till helt övervägande del i masugnar. I begränsad utsträckning används den s. k. direktreduktionsprocessen, som ger järnsvamp. Sedan flera år tillbaka pågår försök att ersätta de traditionella metoderna att framställa järnråvara till stålindustrin. I Sverige har framför allt två utvecklingslinjer stått i centrum för intresset. Den ena avser smältreduktionsprocesser för framställning av flytande råjärn. Här har tre processer utvecklats: ELRED (Stora AB och ASEA), INRED (Boliden AB) och Plasmasmelt (SKF Steel). Den andra utvecklingslinjen är en ny process för direktreduktion av järnsvamp baserad på den s. k. plasmateknologin, Plasmared (SKF Steel). Med denna metod reduceras järnmalm av kolmonoxid/vätgas. Reduktionsgasen kan erhållas ur fossila bränslen såsom kol, olja eller naturgas. Även torv kan eventuellt användas.

Stålindustrins skrotförsörjning

Sedan 1910-talet samarbetar nästan alla stålverk om inköp av det skrot som behövs i stålframställningen. Samarbetet sker enligt i huvudsak följande system.

Allt skrot – även importerat – som verken behöver upphandlas i princip genom AB Järnbruksförnödenheter (JBF). Detta företag ägs av 16 samverkande stålverk. JBF fördelar det tillgängliga skrotet mellan verken. Till grund för fördelningen och prissättningen ligger ett särskilt avtal mellan verken. Detta avtal förnyades i juli 1982 efter förhandlingar som hade pågått under en längre tid.

För att få leverera skrot till svenska stålverk måste skrotförsäljarna träffa s. k. verksleverantörsavtal med JBF. Dessa avtal förutsätter att leverantören kan utfästa sig att leverera vissa minimikvantiteter till JBF. Samtidigt garanterar JBF avsättningen för allt skrot som verksleverantörerna kan uppbära inom landet.

Det nya avtalet har samma fördelningsnorm för köpskrotet (svenskt och importerat) som det äldre. Det innebär, för att ta ett exempel, att ett företag som ett visst år förbrukar 10 % av de samarbetande företagens totala konsumtion får sig tilldelat dels 10 % av det skrot som faller i Sverige, dels 10 % av det skrot som måste importeras för att täcka en eventuell brist.

Stålverkens totala förbrukning av s. k. köpskrot var år 1984 ca 1,5 miljoner ton och beräknas år 1985 enligt JBF bli ca 1,7 miljoner ton. Härav beräknas ca 800 000 ton tillföras verken från den svenska marknaden medan resten, ca 900 000 ton, importeras. Angivna siffror avser olegerat skrot. Härutöver förbrukades under år 1984 ca 200 000 ton rostfritt och låglegerat köpskrot, varav huvudparten importerades.

Behovet av importerat skrot har ökat kraftigt under de senaste åren. Åren 1970–1974 var den genomsnittliga årliga importen av olegerat skrot 250 000 ton. År 1982 uppgick importen till 450 000 ton, motsvarande 40 % av förbrukningen. Två år senare importerades 750 000 ton och för år 1985 beräknas importen, som nyss nämndes, uppgå till 900 000 ton. Därmed skulle drygt hälften av skrotbehovet behöva täckas genom import. Bakom den kraftiga uppgången i importen ligger ett väsentligt ökat skrotbehov som endast delvis har kunnat tillgodoses med inhemskt skrot. Det ökade behovet förklaras dels av att den andel av ståltillverkningen som är skrotbaserad har ökat, dels (under de allra senaste åren) av att ståltillverkningen har gått upp.

Sedan mitten av 1920-talet råder förbud mot export av skrot (se vidare s. 6 f.).

Tidigare riksdagsbehandling av frågor rörande metallurgi och insatsvaror

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågor om skrot och alternativ till skrot som råvara i ståltillverkningen.

Skrotförsörjningen uppmärksammades senast våren 1984 med anledning

av en motion av likartad innebörd som den nu aktuella motionen 1984/85:2083 (s). I motionen påyrkades en utredning av landets långsiktiga försörjning med stålskrot eftersom det av flera skäl – som utvecklades närmare i motionen – fanns risk för att den framtida försörjningen inte kunde tryggas. Näringsutskottet anförde i sitt betänkande i ämnet (NU 1983/84:35 s. 19) att det var viktigt att råvaruförsörjningen kunde tryggas för svensk metallurgisk industri på ett sådant sätt att denna industri fortsättningsvis kunde drivas på ett konkurrenskraftigt sätt. Utvecklingen hade under de senaste åren inneburit att det i en del avseenden hade erhållits en säkrare grund för denna försörjning. Bl. a. hade efter en längre tids överläggningar ett nytt avtal om fördelningen av köpskrot träffats mellan stålverken. Vidare hade ett omfattande arbete lagts ned på skilda håll i syfte att utveckla nya processer för tillverkning av råjärn och järnsvamp, dvs. järnråvara som kunde ersätta skrot. Utskottet hänvisade vidare till de vid det tillfället aktuella planerna på ytterligare järnsvampstillverkning i landet i en anläggning baserad på den s. k. Plasmared-processen. (Dessa planer lades sedermera – i vad avser en anläggning i Stockholm – på is. Diskussioner har härefter, som framgår närmare nedan, ägt rum om järnsvampsproduktion i malmfälten baserad på samma process.)

Utskottet anförde att den fråga som motionärerna fäste uppmärksamheten på var väsentlig. Med beaktande av de senaste årens utveckling när det gällde att reglera fördelningen av skrot mellan stålverken och att utveckla och planera för produktion av alternativa järnråvaror fann utskottet emellertid att någon utredning av regeringen i dåvarande läge inte var erforderlig. Motionen avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

I detta sammanhang behandlades också motionsförslag syftande till att de nya processerna för framställning av flytande råjärn skulle komma till användning. Som motiv härför anfördes i den ena motionen framför allt behovet av att skrot kan ersättas, i den andra att en praktisk tillämpning av tekniken borde ske så att svensk industri kunde få fördelar av den nya tekniken i ett internationellt perspektiv.

Utskottet anförde (s. 20) att de nya råjärnsprocesser som motionärerna refererade till hade bedömts som intressanta och angelägna från samhällets sida. Till en del av dem hade därför finansiellt stöd lämnats för att de skulle kunna utvecklas. När det gällde att utnyttja processerna i industriell verksamhet måste det emellertid få ankomma på de potentiella användarförretagen att besluta. Motionerna avstyrktes av utskottet – med reservation av vänsterpartiet kommunisternas representant – och avslogs av riksdagen.

Utskottet erinrade i annat sammanhang våren 1984 (NU 1983/84:39) med anledning av motioner om *järnsvampstillverkning* om att utskottet vid ställningstaganden under senare år till frågor med anknytning till stålindustrins råvaruförsörjning hade understrukt betydelsen av att denna tryggades. Utskottet hade från flera utgångspunkter ansett det önskvärt att skrotimporten kunde nedbringas. Så långt det var möjligt, hade utskottet

anfört, borde stålindustrin vara baserad på inhemsk malm, inhemskt skrot eller ämnen som tillverkades inom landet.

Utskottet sade sig vidare med intresse ha tagit del av malmfältsutredningens olika förslag till industriell utveckling i malmfälten. Förslagen om järnsvampsverk i Kiruna och Malmberget och eventuellt ytterligare tillverkningsprocesser knutna till dessa verk hade intressanta industripolitiska och energipolitiska aspekter, anförde utskottet. De föreslagna åtgärderna hade en självklar betydelse från regionalpolitisk synpunkt.

Utskottet fann det angeläget att regeringen följde utvecklingen beträffande järnsvampstillverkningen och uppmärksammade möjligheterna till integration av järnsvampsproduktion i malmberedningen. Motionsyrkanden om särskilda utredningar i lokaliseringsfrågan med inriktning på att järnsvampstillverkning skulle etableras på viss ort eller i viss region avstyrktes. Inte heller borde, menade utskottet, riksdagen genom ett särskilt uttalande prioritera lokaliseringen av järnsvampsverk på det sätt som önskades i en motion, nämligen i första hand till Norrbotten, i andra hand till Bergslagen. Det senare motionsyrkandet fick stöd i en reservation (vpk). Riksdagen följde utskottets förslag.

Förbudet mot export av skrot

Synpunkter i motion 1984/85:639

I motion 1984/85:639 (m) erinras om att ett förbud mot export av smidesjärnsskrot infördes hösten 1927. Förbudet var avsett att vara tillfälligt men förlängdes och kompletterades så småningom så att det kom att omfatta allt skrot. Förbudet gäller fortfarande. Priserna på svenskt järnsskrot fastställs i förhandlingar mellan den för flertalet stålverk gemensamma inköpsorganisationen AB Järnbruksförnödenheter och skrotbranschen. Eftersom skrotföretagen på grund av exportförbudet inte har någon alternativ avsättning för skrotet får, anför motionären, förhandlingarna en stark slagsida. Detta resulterar i ett lågt svenskt skrotpris.

I motionen anförts vidare att det skrot som faller inom industrin i hög grad tas till vara, eftersom detta skrot är relativt lätt att samla in och dessutom utgör ett miljöproblem för industrin. Förhållandet är emellertid annorlunda när det gäller övrigt skrot. De låga priserna medger inte att allt sådant skrot kan samlas in. Detta innebär dels ett resursslöseri, dels ett miljöproblem, hävdar motionären. För att skrotbehovet skall kunna täckas måste de svenska stålverken importera betydande mängder skrot till priser som ligger ca 50 % högre än de svenska.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har, sägs det vidare, haft anledning att flera gånger följa förhandlingarna mellan AB Järnbruksförnödenheter och skrotleverantörerna i syfte att tillse att stålverken inte på ett otillbörligt sätt utnyttjar sin monopolställning. Så länge exportförbudet kvarstår kan

dock situationen inte förbättras i grunden. NO har därför uttalat sig för att exportförbudet upphävs.

Enligt motionärens mening borde regeringen snarast lägga fram förslag om upphävande av exportförbudet i fråga om såväl järn- som metallskrot. Sveriges traditionellt positiva inställning till frihandel är ytterligare ett tungt vägande skäl härför.

Remissyttranden

Motion 1984/85:639 (m) har remitterats till näringsfrihetsombudsmannen (NO), Sveriges mekanförbund, AB Järnbruksförnödenheter (JBF), Föreningen Metalls-krotgrossisterna och Föreningen Järnskrotgrossisterna samt Svenska järn- och metallskrothandlareföreningen.

NO bekräftar uppgifterna i motionen att ämbetet vid åtskilliga tillfällen har handlagt ärenden som har anknytning till förbudet mot export av skrot. Vid sina kontakter med JBF har NO framhållit att det om stålverken använder sin starka ställning som köpare i skydd av exportförbudet till att pressa ned det inhemska skrotpriset till en nivå som under längre perioder ligger betydligt under motsvarande priser i andra jämförbara länder, kan föreligga skäl för NO att ingripa med stöd av konkurrenslagen (1982:729). Som underlag för sina bedömningar i prisfrågan får NO kontinuerliga rapporter från statens pris- och kartellnämnd (SPK) om prisutvecklingen i Sverige och på viktigare utländska marknader för stål- och gjutjärnsskrot. Vid de tillfällen då verksleverantörerna har klagat hos NO på att prisnivån för skrot i Sverige är för låg har parterna, ibland genom viss medverkan från NO:s sida, till slut kommit överens om priset.

NO konstaterar att prisnivån i Sverige under senare år ofta har legat betydligt lägre än i många västeuropeiska länder. Detta ligger i linje med JBF:s uttalade mål att utjämna de konjunkturberoende svängningarna i skrotpriset men medför problem under en utdragen lågkonjunktur för stålindustrin.

Från den utgångspunkt NO har att beakta, intresset av en fungerande konkurrens inom näringslivet, är det fortfarande angeläget att en omprövning av exportförbudet på skrot kommer till stånd, anför NO. För Sverige som en traditionellt frihandelsvänlig nation borde också exportförbudet te sig främmande.

Eftersom exporten av skrot är reglerad i flera västeuropeiska länder säger sig NO dock ha förståelse för att ett ensidigt slopande av exportförbudet från svensk sida skulle kunna medföra problem för de svenska stålverkens skrotförsörjning. En lämplig väg synes därför vara att genom internationella överenskommelser avveckla aktuella handelshinder för att möjliggöra en fri handel med skrot.

JBF anför att skrot i princip endast exporteras från länder med överskott, medan övriga länder skyddar sina egna intressen genom exportförbud. I

Europa råder, förutom i Sverige, totalt exportförbud i Norge, Finland och Österrike. Förhållandet är i praktiken detsamma i de stora importländerna Spanien och Italien. Belgien, Danmark och Irland har exportförbud till alla länder utanför de europeiska gemenskaperna (EG). Förbundsrepubliken Tyskland begränsar genom licensgivning sin export i första hand till sämre kvaliteter men medger vanligen viss export av bättre skrot tillsammans med den sämre skrotråvaran. Det svenska exportförbudet skulle kunna hävas om detta skedde generellt också i vår omvärld.

JBF motsätter sig emellertid bestämt ett ensidigt hävande av exportförbudet. Detta skulle enligt JBF leda till prishöjningar för i första hand prima skrot, inte till de nivåer som råder på andra länders hemmamarknader utan till den prisnivå som tillämpas för skrot som går i internationell handel. Man måste också i en sådan situation räkna med efterfrågan på svenskt prima skrot från såväl kontinenten, t. ex. Spanien och Italien, som från våra grannländer. Stålproduktion med köpskrot som råvara skulle som en följd härav sannolikt omöjliggöras inom landet. Ett ensidigt hävande av förbudet eller lättnader i det skulle riva upp den nuvarande marknadsordningen och få svåröverskådliga konsekvenser för stålindustrin och därmed för sysselsättningen.

JBF erinrar vidare om att de svenska stålverken, genom JBF, garanterar avsättning för allt skrot som insamlas inom landet. Genom den prissättningsmetodik som tillämpas underlättas framtagandet av lågvärdigt skrot och av skrot som är geografiskt mindre väl beläget. Om den kvalitativt bättre delen av skrotråvaran undandras stålverken kan dessa emellertid inte heller förbruka det sämre skrotet. Det beror på att de olika skrotsorterna av kvalitetsskäl måste blandas. Detta skulle leda till miljöproblem och resursförstöring.

JBF anför i prisfrågan att de svenska skrotpriserna under de senaste två åren har höjts med 62 %. Vid en jämförelse med hemmamarknadspriserna för skrot i andra industriländer med vilka svensk stålindustri konkurrerar visar prisutvecklingen i Sverige god följsamhet. Den svenska verkstadsindustrin och den svenska skrothandeln kan således enligt JBF inte sägas vara i ett sämre läge än motsvarande företag i de länder med vilka jämförelser har gjorts. Under NO:s och SPK:s överinseende har JBF och stålverken strävat efter att skapa ett förhållandevis stabilt pris och försökt undvika starka utslag i växlande konjunkturer.

Sveriges mekanförbund anför att verkstadsindustrin såsom leverantör av skrot skulle föredra att exportförbudet snarast hävdes. Med hänsyn till den betydelse svensk stålindustri har som leverantör av stål skulle kanske emellertid en ensidig åtgärd från Sverige tidvis leda till en knapphet på skrot inom landet och därmed till en omotiverat hög prisnivå.

Enligt Mekanförbundet finns dock starka skäl för en betydligt mer flexibel tillämpning av exportförbudet. Förbundet säger sig i andra sammanhang ha framfört förslag t. ex. om att exportförbudet skulle kunna slopas under viss

tid, exempelvis ett år, för att klarhet skulle nås om effekterna. En sådan dispens skulle kunna föras med förbehåll om att den skulle begränsas eller upphöra om icke önskvärda verkningar på priset skulle konstateras. Mekanförbundet nämner också att önskemål om större flexibilitet i prissättningen vid ett flertal tillfällen har framförts till JBF från verkstadsindustrins sida. Mekanförbundet säger sig vilja avvakta huruvida den debatt som nu pågår kommer att leda till den av förbundet begärda flexibiliteten eller följsamheten i förhållande till priset i de länder från vilka Sverige i större omfattning importerar skrot.

Föreningen Metallskrotgrossisterna och *Föreningen Järnskrötgrossisterna* anser att exportförbudet snarast borde upphöra. I skydd av exportförbudet upprätthålls ett konstlat lågt skrotpris, vilket på flera sätt får negativa konsekvenser. Det påverkar stålverkens råvaruansvändning så att skrotanvändning gynnas på bekostnad av malm. Stål- och metallsmältverken subventioneras av skrotleverantörerna. Skrotindustrin kan inte ta till vara allt skrot i landet utan endast det skrot som är beläget på sådant avstånd att insamlandet ter sig ekonomiskt. Sysselsättningen inom återvinningsindustrin påverkas negativt. Vidare sker ett utflöde av valuta för att betala en växande mängd importskrot. Det ökande importberoendet måste betraktas som vanskligt från beredskapssynpunkt.

Föreningarna tror inte att ett upphävande av exportförbudet skulle leda till ett utflöde av skrot, förutsatt att det svenska skrotpriset kommer att ligga på en nivå som är attraktiv i jämförelse med utlandspriserna exkl. fraktkostnader o. d. Det svenska skrotpriset kommer alltså enligt föreningarna att höjas om exportförbudet hävs men inte till den nivå som nu gäller för importerat skrot och som är 300–400 kr. högre per ton än det svenska priset. Den inhemska skrotinsamlingen skulle vidare öka, vilket i motsvarande mån skulle minska behovet av denna dyra import.

I stort motsvarande synpunkter anförs i yttrandet från *Svenska järn- och metallskrothandlareföreningen*.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid ett par tillfällen har i motioner påyrkats att förbudet mot export av skrot delvis skulle upphävas. Det har då gällt att exportlicens skulle medges för tillfällig utförsel av metallskrot som skall upparbetas och sedan återtas i exportörens egen tillverkning. Som huvudskäl har därvid anförts att tvånget att anlita svenska företag för bearbetningen i vissa fall ger dyrare råvaror än om utländska företag får användas.

I näringsutskottets yttrande i ämnet hösten 1984 (NU 1984/85:2 s. 62) återgavs inledningsvis slutsatserna i det yttrande som kommerskollegium våren 1984 hade avgett när det gällde förutsättningarna för och konsekvenserna av att utförsel av skrot skulle medges för omarbetning. Enligt kollegiets mening saknades det i dåvarande läge förutsättningar såväl för en mera

liberal hantering av skrotexporten generellt som för särskild behandling av utförsel för omarbetning. En fri utförsel bedömdes komma att leda till en icke önskvärd förstärkt råvarubrist för de svenska järn- och metallverken, varvid risken för industrinedläggningar inte kunde uteslutas.

Utskottet anförde härefter:

Det kan konstateras att exporten av metallskrot är strängt reglerad i flertalet västeuropeiska länder. Export kan normalt ske bara på licens. Praxis vid licensgivning varierar beroende bl. a. på tillgången på skrot till landets egen industri. Helt klart är emellertid att den internationella skrothandeln är starkt begränsad och instabil. Så länge som dessa förutsättningar gäller i vår omvärld finns enligt utskottets mening varken skäl eller möjligheter att i princip frånga den strikta praxis vid exportlicensgivningen som hittills har tillämpats. Huvudregeln bör således också i fortsättningen vara att licens beviljas endast om skrotet inte kan avsättas inom landet.

Utskottet finner det emellertid viktigt att också de effekter beaktas som gällande ordning riskerar att få för t. ex. metallanvändande företag som återanvänder eget skrot i den egna tillverkningen efter bearbetning i metallverk. När det gäller frågan om en mera liberal licensgivning för sådan skrotexport konstaterar utskottet emellertid tyvärr att en ensidig uppmjukning av gällande bestämmelser från svensk sida skulle kunna få olyckliga följder när det gäller försörjningen med skrotråvara till de svenska skrotbase-rade industrierna. Sverige skulle som enda land bli öppet för fri skrothandel. Även en liberalisering som begränsas genom att särskilda förutsättningar måste föreligga för att licens skall erhållas kan få följder som inte låter sig överskådas på förhand. En sådan liberalisering är nämligen svår att genomföra på ett kontrollerat sätt.

En förändring av gällande regler i riktning mot friare handel är enligt utskottets mening önskvärd. Regeringen bör verka för internationella överenskommelser om avveckling av handelshinder även på detta område.

På rekommendation av utskottet avlog riksdagen motionen. I en reservation (m, fp) tillstyrktes motionen och förordades sålunda att tillfällig utförsel av metallskrot avsett att återtas i den egna tillverkningen skulle få medges under vissa förutsättningar. Den liberalisering av licensgivningen som förordades borde prövas under en försöksperiod.

Planerat centrum för tunnplåtsutveckling i Borlänge

Förutsättningarna för etablering av ett centrum i Kopparbergs län med uppgift att utveckla och sprida kunnsande om möjligheterna att i olika industriella sammanhang använda tunnplåt har studerats av länsstyrelsen i länet i kontakt med bl. a. styrelsen för teknisk utveckling (STU) och företag inom stålindustrin. Avsikten är att centrumet skulle tillsammans med tunnplåtsproducenter i landet initiera forsknings- och utvecklingsprojekt kring bearbetning av tunnplåt. Det skulle också svara för information och opinionsbildning kring användningen av tunnplåt i verkstadsindustrin. I den arbetsgrupp som sedermera har bildats med uppgift att etablera centrumet ingår företrädare för stålindustrin, stiftelsen Baltek, Borlänge kommun och länsstyrelsen.

Arbetsgruppen och stiftelsen Baltek ingav i februari 1985 en framställning till STU vari – med hänvisning till det särskilda uppdrag avseende utvecklingsinsatser i Bergslagen som STU hade fått av regeringen – hemställdes om bidrag med 450 000 kr. under en tvåårsperiod till uppbyggnaden av ett tunnplåtscentrum i Borlänge. Verksamheten avsågs under uppbyggnadsskedet i övrigt finansieras genom bidrag från SSAB Svenskt Stål AB, Avesta AB, Baltek AB och länsstyrelsen.

STU har den 1 april 1985 beslutat att lämna det sökta bidraget.

Utskottet

Stålintustrin

Parlamentarisk utredning rörande stålintustrin

Stålintustrin var en av de basnäringar som drabbades hårdast av strukturrkrisen under 1970-talet, sågs i motion 1984/85:2071 (vbk). De strukturrationaliseringar som har ägt rum säkrar stålintustrins överlevnad bara tillfälligt. Därför borde det nu tillsättas en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta en plan för stålintustrin inför 1990-talet. I motionen anges de mål som skulle ligga till grund för utredningsarbetet. Produktutvecklingen skall ske i samarbete mellan stålverk och sluttillverkare. Nya produkter skall i första hand fylla samhällslga behov inom t. ex. kollektivtrafik, energiteknik och byggande. Dessa produkter skall tillverkas vid befintliga stålverk. Den metallurgiska utvecklingen skall samordnas med produktutvecklingen. Processutvecklingen skall i första hand inriktas på att energiåtgången skall minskas, arbetsmiljön och den yttre miljön förbättras och den svenska malmen förädlas inom landet. Gruvteknik, processteknik och vidareförädlingssteknik skall vidareutvecklas för att svenskt kunnande och leveranser från svenska tillverkare till framtidens stålverk skall tryggas. En ny ägarsamordning borde vidare ske inom ett bolag där hela gruvnäringen och stålintustrin ingår.

Utskottet erinrar om att staten under den senaste tioårsperioden har tagit aktiv del i omstruktureringen av såväl handelsståls- som specialstålsindustrin. Övergripande branschutredningar har gjorts, varibland särskilt kan nämnas de som har gjorts av handelsstålsutredningen (Handelsstålsindustrin inför 1980-talet, SOU 1977:15,16) och specialstålskommissionen (Rapport från 1982 års specialstålskommission, juni 1983). På grundval av förslag från regeringen baserade bl. a. på arbetet i dessa utredningar har riksdagen beslutat om statlig medverkan till en omstrukturering av branschen. Det grundläggande beslutet om finansiell medverkan till en ny struktur inom väsentliga delar av handelsstålsindustrin – med bildandet av SSAB Svenskt Stål AB – fattades våren 1978 (prop. 1977/78:87, NU 1977/78:45, rskr. 1977/78:198). Flera beslut har härefter fattats som en uppföljning av detta beslut. På motsvarande sätt möjliggjordes genom riksdagens beslut våren

1984 (prop. 1983/84:157, NU 1983/84:35, rskr. 1983/84:320) en omstrukturering inom den del av specialstålsindustrin som är inriktad på tillverkning av rostfritt stål.

Den nya branschstruktur som härigenom har erhållits inom svensk stålindustri syftar till att struktur- och utvecklingsåtgärder när det gäller t. ex. produktutveckling, produktion och marknadsföring skall underlättas och en långsiktig konkurrenskraft därigenom tryggas.

Enligt utskottets mening behövs det mot bakgrund härav inte någon ytterligare utredning om stålindustrin inför 1990-talet. Det bör få ankomma på företagen att välja produktinriktning och områden för processutveckling, föreslå lokalisering av tillverkningen, bestämma satsningarna på och formerna för forskning och utveckling och tillämpa ny teknik. Riktlinjer i nu aktuella avseenden bör alltså inte, så som motionärerna förordar, dras upp av en särskild parlamentarisk utredning. Utskottet avvisar också liksom vid ett flertal tidigare tillfällen motionärernas förslag om att gruv- och stålindustrin skall sammanföras i ett bolag. Med det nu sagda avstyrker utskottet det berörda yrkandet i motion 1984/85:2071 (vpk).

Utskottet behandlar i detta sammanhang ytterligare ett yrkande i samma motion som har generell bäring på stålindustrin, särskilt med avseende på dess framtida utveckling. Enligt motionärerna borde *forskningen* inom hela stålindustrin ske efter de riktlinjer som överenskomms mellan de anställda och SSAB i samband med företagets bildande. Enligt dessa riktlinjer skulle forsknings- och utvecklingsarbetet ses som ett av företagets viktigaste konkurrensmedel. Den materialtekniska utvecklingen skulle vara på lägst samma nivå som de främsta konkurrenternas. Processerna skulle utvecklas så att företaget nådde minst samma nivå som konkurrenterna. Målet skulle vara att på sikt öka de totala forskningsinsatserna. I motionen påyrkas ett uttalande av riksdagen om att stålindustrins forskning skall ske enligt nu angivna riktlinjer.

I sitt betänkande våren 1984 om strukturförändringar inom specialstålsindustrin (NU 1983/84:35 s. 17) hade utskottet anledning att beröra de forskningsinsatser inom det berörda området som görs av SSAB och STU. Utskottet underströk betydelsen av att kvalificerad forskning och utveckling bedrevs inom SSAB i syfte att på lång sikt trygga företagets fortlevnad. Utskottet pekade vidare på att SSAB:s forsknings- och utvecklingskostnader uppgick till drygt 1 % av omsättningen. Det innebar att de var av ungefär samma storleksordning som för konkurrerande stålbolag. Vissa av de framgångar som SSAB hade nått kunde förklaras just av bolagets satsning på teknik och kvalitet. Utskottet erinrade också om att staten genom STU gjorde stora satsningar på forskning och utveckling inom det materialtekniska området. En stor del av dessa gick till projekt inom stålområdet. Även via Industrifonden lämnades stöd till utvecklingssatsningar. Stål- och metallbranschen var den industrisektor som näst efter transportindustrin hade erhållit mest stöd från Industrifonden.

Med anledning av vad som sägs i motionen med avseende på forskning inom SSAB och inom stålindustrin allmänt hänvisar utskottet till det som nyss anförts. Därutöver vill utskottet erinra om att riksdagen – i anslutning till sin behandling våren 1984 av proposition 1983/84:107 om forskning – på förslag av näringsutskottet (NU 1983/84:45 s. 15) gjorde ett särskilt uttalande med avseende på STU:s insatser på området materialteknisk forskning inom stålindustrin. Däri anfördes, med anledning av ett förslag om ökat finansieringsansvar i den kollektiva forskningen från industrins sida, att det när det gällde den materialtekniska forskningen rörande stål föreföll vanskligt att bestämt räkna med att behovet kunde tillgodoses i önskvärd utsträckning. Den omprioritering av STU:s insatser på materialteknikens område som var motiverad fick inte ske så snabbt att stålindustrin fick svårt att i fråga om forskning och utveckling hävda sig i den internationella konkurrensen. Stor vikt måste följaktligen läggas vid att den fortgående omprioriteringen skedde på ett balanserat sätt, så att även stålindustrin fick en god grund för fortsatt produktförnyelse.

Den vikt som riksdagen tillmäter forsknings- och utvecklingsarbete som grund för en fortsatt utveckling av svensk stålindustri framgår av det som nu sagts. Den närmare inriktningen av forskningen ankommer det på de forskningsstödjande organen och företagen själva att besluta om. Något sådant särskilt uttalande i ämnet som efterlyses i motion 1984/85:2071 (vpk) anser utskottet med hänsyn till det som nu sagts inte att riksdagen bör göra. Motionen avstyrks således även i den nu aktuella delen.

Omförhandlingar med specialstålsindustrin

Specialstålsindustrin är inne i ett skede av krympning och centralisering av befintlig verksamhet, anförts i motion 1984/85:2071 (vpk). Detta sägs innebära nedläggningar, rationaliseringar, arbetslöshet och svårigheter för både regioner och bruksorter. Det behövs sannolikt tvingande åtgärder gentemot förutvarande och nuvarande ägare till de berörda specialstålsföretagen för att dessa skall infria sina löften när det gäller att trygga sysselsättningen på bruksorterna, menar motionärerna. De föreslår att riksdagen hos regeringen skall begära omförhandlingar med ägarna i detta syfte.

Som framhålls i motionen har omstruktureringen inom den sektor av specialstålsindustrin som är inriktad på rostfritt stål nu påbörjats. Efter den ägarmässiga koncentration från fyra till två företagsgrupperingar som skedde med statlig medverkan under år 1984 genomförs nu förändringar för att öka konkurrensförmågan. Beslut har under hösten 1984 fattats om nedläggning av metallurgin i Fagersta, ett kallbandsvalsverk i Avesta samt ett stålrörsverk i Lampertheim i Västtyskland. Det är ofrånkomligt, konstaterar utskottet, att omstruktureringarna innebär stora påfrestningar för berörda regioner och individer. Anpassningen har emellertid bedömts nödvändig för att industrins

överlevnads- och utvecklingsmöjligheter på sikt skall tryggas. Det är också uppenbart att de åtgärder som vidtas för att ny sysselsättning skall komma till som ersättning för de förlorade arbetstillfällena kräver viss tid. Av ett frågesvar nyligen i riksdagen (se s. 2 f.) framgår vidare att initiativ har tagits för att Bruksinvest AB med ökad aktivitet skall verka i det syfte som var förutsatt i uppgörelsen med berörda företag inom specialstålsindustrin. Med hänsyn härtill anser utskottet att någon sådan omförhandling med specialstålsföretagen som begärs i motion 1984/85:2071 (vpk) inte är erforderlig. Motionen avstyrks således i nu berörd del.

I anslutning till det nu refererade kravet utvecklar motionärerna sin syn på hur specialstålsindustrin bör planeras för framtiden. Den bör sålunda utvecklas för att i högre grad än nu svara mot hemmamarknadens behov och ta del i de framtidssatsningar som samtidigt måste ske inom verkstadsindustrin. Forskning och utveckling bör samordnas och ny eller redan utvecklad teknik tas till vara bättre än hittills. Något särskilt yrkande framförs inte i denna del. Eftersom resonemangen knyter nära an till den begäran om en plan för stålindustrin som nyss har behandlats (s. 11) utgår utskottet från att det är motionärernas avsikt att också nu angivna riktlinjer skulle vara vägledande för den parlamentariska utredning om stålindustrin som de föreslår.

Utskottet har nyss avstyrkt förslaget om en sådan utredning. Motion 1984/85:2071 (vpk) bör inte heller i nu berörd del föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

SSAB Svenskt Stål AB

De investeringar som gjordes i samband med handelsstålsindustrins strukturuomvandling kan beräknas ha en ekonomisk livslängd till i början av 1990-talet, anför det i motion 1984/85:2071 (vpk). Det är därför nödvändigt att en framtidsplan redan nu utarbetas, framför allt för SSAB men även för de övriga handelsstålsföretagen. Staten borde härvid som huvudägare till SSAB ta initiativ till att det konsortialavtal som gjordes upp mellan dåvarande Stora Kopparbergs Bergslags AB, Gränges AB och staten vid SSAB:s bildande förändras så att SSAB i sin verksamhet skall ta även regionalpolitisk, social och samhällsekonomisk hänsyn. För SSAB borde redan nu utarbetas ett program för 1990-talet med sikte på dessa mål, anser motionärerna.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden av innebörd att en plan borde komma till stånd enligt vilken SSAB skulle arbeta efter samhällsekonomiska riktlinjer. Förslagen har avstyrkts av riksdagen på förslag av näringsutskottet. Våren 1984 hänvisade utskottet (NU 1983/84:35 s. 17) till sin behandling av motsvarande motion i ämnet ett år tidigare. Utskottet hade då i ett betänkande (NU 1982/83:41) konstaterat att SSAB mot bakgrund av att företagets rekonstruktionsperiod var över

nyligen hade utarbetat en plan för den kommande femårsperioden, Perspektivplan SSAB 87. Denna plan angav inriktning och mål för SSAB:s stålrörelse. Det övergripande målet för SSAB var enligt planen att utifrån affärsmässiga och företagsekonomiska principer varaktigt uppnå en för branschen hög lönsamhet. Kvalitetshöjande åtgärder skulle prioriteras och produktsortimentet inriktas mot mera högvärdiga produkter. Samarbetet med kunder skulle ytterligare utvecklas och rationaliseringsarbetet fortsätta.

Ingenting har enligt utskottets mening inträffat som föranleder ett annat ställningstagande till de i motionen föreslagna nya riktlinjerna för SSAB:s verksamhet än det som gjordes med anledning av motsvarande motioner våren 1983 och även våren 1984. Om SSAB skulle behöva ta särskild regionalpolitisk, social och samhällsekonomisk hänsyn i sin verksamhet skulle en sannolik följd på sikt bli att statliga resurser måste tillföras. Utskottet vill i sammanhanget erinra om den stödkod som har antagits inom EG och som innebär att allt statligt stöd till stålindustrin skall vara avskaffat vid utgången av år 1985. Sverige har i flera sammanhang sagt sig dela uppfattningen att det statliga stödet till stålindustrin bör avvecklas. Om Sverige för sin del skulle ge ytterligare stöd till stålindustrin skulle detta riskera att leda till handelspolitiska komplikationer med EG på stålområdet. Det skulle också riskera att stå i strid med våra förpliktelser enligt det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT).

Med hänvisning till det nu sagda avstyrker utskottet motion 1984/85:2071 (vpk) i den del som här är i fråga.

I motion 1984/85:2071 (vpk) hävdas ytterligare att SSAB vill ändra fastställda *miljöbestämmelser* med avseende på stålproduktion. Företaget har gjort framställningar härom till myndigheter, något som på sikt skulle kunna bli förödande för hela samhället, säger motionärerna. SSAB borde i stället som statligt företag gå i spetsen för en produktion i bra miljö. Mot denna bakgrund föreslår motionärerna ett uttalande av riksdagen enligt vilket statliga företag borde anpassa sin verksamhet till de miljökrav som samhället föreskriver och vara föregångare för en produktion med bra miljö.

Myndigheterna på miljöskyddsområdet utfärdar föreskrifter och utövar tillsyn enligt gällande lagar och förordningar på området. Företagen har att efterkomma fastlagda regler och föreskrifter och, i förekommande fall, arbeta efter de dispenser som ges. Detta gäller självfallet statliga företag såsom t. ex. SSAB lika väl som enskilda företag. Något särskilt uttalande av riksdagen av innebörd att statliga företag skall anpassa sin verksamhet till de miljökrav samhället uppställer anser utskottet med hänsyn till det nu sagda inte erforderligt. Vad beträffar det motionärerna anför om att statliga företag skall vara föregångare för god arbetsmiljö vill utskottet framhålla värdet av att möjligheterna till miljöförbättringar på arbetsplatsen allmänt tas till vara i företagen, enskilda såväl som statliga. Inte minst gäller detta miljöproblemen inom tung industri av det slag SSAB representerar. Med hänvisning till det nu sagda avstyrker utskottet motion 1984/85:2071 (vpk) i nu aktuell del.

Skrot och alternativa järnråvaror i svensk ståltillverkning

Inledning

Utskottet behandlar i det följande fem motioner inom rubrikens ämnesområde. Två av dessa motioner rör skrot, i två andra uppmärksammas frågan om järnsvampstillverkning och i en femte slutligen behandlas produktionsprocesserna för flytande råjärn. Direkt eller indirekt berör alla fem motionerna frågan om stålindustrins skrotförsörjning. Detta framgår närmare av följande korta orientering om de olika järnråvarorna i ståltillverkningen.

Järnråvaran vid ståltillverkning är råjärn i flytande eller kallt tillstånd, skrot eller järnsvamp. Vanligast är att råjärn eller skrot, eller en kombination därav, används. Valet av järnråvara är beroende av den teknik som tillämpas för stålframställningen, av priset på de alternativa råvarorna och även av kvalitetskraven på slutprodukterna. Av de ca 3,6 miljoner ton insatsvaror som år 1983 tillfördes ståltillverkningen i form av råjärn och skrot utgjorde skrotet ca 45 %.

Importen av skrot har under senare år ökat kraftigt (se s. 4). Stålindustrins råvaruförsörjning i ett längre perspektiv har mot denna bakgrund särskilt uppmärksamats. Bl. a. genomförde Jernkontoret en utredning år 1982 om alternativ till importskrot. Jernkontoret studerade härvid alternativen malm-baserade ämnen, järnsvamp och råjärn framställt enligt produktionsmetoderna ELRED och INRED. Beträffande järnsvamp och råjärn var utredningens slutsats att det inte var företagsekonomiskt försvarligt att vid då gällande priser på importskrot investera i en anläggning för att ersätta sådant skrot.

Frågan om en inhemsk järnsvampstillverkning har härefter fått förnyad aktualitet dels genom de förutvarande planerna att i Stockholm uppföra en anläggning för produktion av järnsvamp, dels genom förslag att sådan tillverkning skall etableras i malmfälten (Kiruna och Malmberget).

Förbud råder mot export av skrot.

Frågor rörande insatsvarorna i svensk ståltillverkning har bl. a. genom motioner aktualiserats i riksdagen under en följd av år. För en mera utförlig redovisning av stålindustrins skrotförsörjning och av järnråvaror som är alternativ till skrot samt för riksdagsbehandlingen av frågor med anknytning härill hänvisas till den inledande framställningen (s. 3 f.) samt till tidigare betänkanden av näringsutskottet på detta område (NU 1981/82:31, NU 1982/83:41, NU 1983/84:35, NU 1983/84:39).

Skrot

I motion 1984/85:639 (m) yrkas att förbudet mot export av skrot skall upphävas. Som motiv härför anføres de negativa effekterna av den monopol-situation som är en följd av detta exportförbud. Priserna blir låga till förfång

för skrotleverantörerna. Allt tillgängligt skrot insamlas inte. Detta innebär ett resursslöseri och ger upphov till miljöproblem. Även handelspolitiska skäl talar för att exportförbudet avskaffas.

Utskottets framställning i det följande har sin tyngdpunkt på järn- och stålskrot för ståltillverkning. De principiella synpunkter som framförs och de slutsatser som dras är emellertid i tillämpliga delar giltiga med avseende också på metallskrot.

Utskottet har i den inledande framställningen (s. 3 f.) redogjort för hur skrot används som råvara i ståltillverkningen och hur skrotförsörjningen för närvarande är organiserad med utgångspunkt bl. a. i det exportförbud som gäller. Alternativa råvaror till skrot har också redovisats liksom i sammanfattning riksdagsbehandlingen under de senaste åren av frågor om skrot och alternativa råvaror i stålförbrukningen. Av redovisningen framgår också synpunkter på förslaget i motion 1984/85:639 (m) som efter remiss från utskottet har avgetts av näringsfrihetsombudsmannen (NO), Sveriges mekanförbund, AB Järnbruksförnödenheter (JBF), Föreningen Metallskrotgrossisterna och Föreningen Järnskrotgrossisterna samt Sveriges järn- och metallskrothandlareförening.

I korthet innebär dessa synpunkter följande. NO anser i princip att exportförbudet borde omprövas men befarar att en ensidig svensk avveckling av förbudet kan få negativa följder för stålindustrin. Därför förordar NO att Sverige aktivt verkar för en ömsesidig internationell liberalisering av skrothandeln. Mekanförbundet anför liknande synpunkter. Förbundet understryker framför allt behovet av en mera flexibel prissättning från JBF:s sida och påtalar också möjligheten av att exportförbudet tillämpas med en viss flexibilitet. JBF motsätter sig bestämt en avveckling och hänvisar härvid till behovet av att stålindustrins skrotförsörjning och produktionsmöjligheter tryggas och till sin uppfattning att villkoren för inköp av inhemskt skrot är väl avvägda från skrotsäljarnas utgångspunkter. De tre föreningar som representerar skrothandlarna tillstyrker att exportförbudet snarast hävs. De argument härför som framförs i motion 1984/85:639 (m) och som nyss redovisades återfinns och utvecklas ytterligare i yttrandena från föreningarna.

Utskottet erinrar inledningsvis om att syftet med förbudet mot export av skrot är att stålverkens och metallverkens försörjning med skrot skall tryggas.

I remissvaren belyses de centrala frågorna kring detta exportförbud: effekterna av förbudet, de internationella handelspolitiska förutsättningarna för ett upphävande av detta förbud och konsekvenserna av ett ensidigt svenskt avvecklande av det. Meningarna är i alla dessa frågor delade.

Vad gäller exportförbudet i ett internationellt perspektiv är förhållandena enligt JBF följande. Export av skrot tillåts i princip bara i länder med ett överskott på skrot utöver landets egna behov. Hit hör främst USA och Storbritannien. Andra länder skyddar sina intressen genom exportförbud vartill i regel vissa dispensmöjligheter är kopplade (se vidare s. 7 f.).

Föreningen Metallsrotgrossisterna och Föreningen Järnsrotgrossisterna har en annan uppfattning om utbredningen av exportförbud och hävdar att det bland jämförbara industriländer är regel, inte undantag, att skrot får exporteras.

Direkt eller indirekt har alla argument för att exportförbudet skall hävas sin utgångspunkt i priset på det inhemska skrotet sådant detta framkommer i hägnet av exportförbudet och den inköpssamverkan som sker genom JBF. Detta pris är, hävdas från skrotsäljarnas sida, konstlat lågt, vilket innebär att skrotleverantörerna subventionerar stålverken, att användningen av skrot gynnas på bekostnad av alternativa järnråvaror och att utbudet av skrot blir mindre än vad det annars skulle vara. Detta i sin tur leder till att beroendet av import – och utflödet av valuta – ökar, att miljön påverkas negativt genom att skrot inte blir omhändertaget och att sysselsättningen inom återvinningsindustrin inte utvecklas. JBF, som säger sig var väl medvetet om sitt ansvar i egenskap av dominerande köpare på en bunden marknad, anser att den svenska prisnivån visar god följsamhet med hemmamarknadspriserna i konkurrerande industriländer. Det är med dessa priser det svenska skrotpriset skall jämföras, inte med priserna på det skrot som går i internationell handel, hävdar JBF. Prissättningen på skrot bygger vidare på att stabila priser skall hållas över konjunkturcykeln, att avsättningen av allt skrot som samlas in skall garanteras och att insamling av skrot som annars kanske inte skulle bli omhändertaget skall premieras. JBF finner att den gällande marknadsordningen är till fördel för såväl stålindustrin som skrotbranschen och verkstadsindustrin.

Skilda uppfattningar kommer i remissvaren också till uttryck i frågan om vilka effekter det får om exportförbudet upphävs. Enighet synes råda om att den inhemska prisnivån skulle komma att höjas, men meningarna är delade om hur stor denna höjning skulle bli och i vad mån export av svenskt skrot faktiskt skulle komma till stånd. Enligt JBF föreligger risk för att framför allt det finare skrotet skulle lämna landet. Eftersom stålverken av kvalitetsskäl måste använda olika stålsorter i viss blandning kan de i ett sådant läge inte förbruka det sämre skrot som antas också i fortsättningen bli utbudet på den svenska marknaden. Den skrotbaserade ståltillverkningen skulle riskera att helt upphöra. Skrothandlarna å sin sida hävdar att några större skrotmängder inte skulle komma att exporteras förutsatt att skrotpriset höjs till en konkurrenskraftig nivå.

Meningarna är också delade i frågan huruvida ett högre pris skulle stimulera till ökat utbud av inhemskt skrot. Mekanförbundet och skrothandlarna hävdar att så skulle bli fallet. JBF menar att utbudet av skrot är relativt okänsligt för prisförändringar och i väsentliga delar beroende av sådana faktorer som t. ex. verkstadsindustrins produktionsvolym och investeringsaktiviteternas höjd.

Utskottet anser sig inte ha anledning att närmare gå in på frågan om riktigheten och rimligheten av de priser som tillämpas på den svenska marknaden men vill göra följande kommentarer.

Stora krav bör ställas på en handel som äger rum i skyddet av ett exportförbud och därtill på en marknad med organiserad inköpssamverkan. För att denna handel skall fungera på ett konkurrensneutralt sätt måste en marknadsordning eftersträvas som är till fördel för samtliga berörda parter. Utskottet fäster i detta avseende stor vikt vid NO:s konkurrensövervakande funktion på den aktuella marknaden. Genom statens pris- och kartellnämnd bevakar NO fortlöpande prisutvecklingen på den svenska och internationella skrotmarknaden. Utskottet noterar också att NO vid ett flertal tillfällen har medverkat i prispförhandlingar mellan parterna.

I en situation som den nuvarande med kraftigt ökat importbehov synes det utskottet vidare naturligt att skrotköparna tar till vara alla möjligheter att stimulera till ökat utbud av inhemskt skrot. Utskottet noterar att det inhemska skrotpriset, med den höjning som trädde i kraft den 1 mars i år, har gått upp med drygt 60 % under den senaste tvåårsperioden. En uppföljning av hur utbudet eventuellt kan komma att förändras som en följd härav blir av intresse mot bakgrund av de olika synpunkter som har framförts i frågan om utbudets känslighet för prispförändringar.

Inom kommerskollegiets licenssektion görs för närvarande, enligt vad utskottet har erfarit, en översyn med syfte att granska såväl den svenska som den internationella skrotmarknaden. Särskilda ansträngningar kommer härvid att ägnas åt att söka klarlägga hur exportförbudet och dispensreglerna i andra länder tillämpas i praktiken. Utskottet finner det värdefullt att en sådan översyn görs. Därigenom kan kanske en klarare bild erhållas av den internationella bakgrund mot vilken det svenska exportförbudet skall ses, av förutsättningarna för en liberalisering av den internationella skrothandeln och av konsekvenserna om förbudet ensidigt skulle upphävas.

I remissyttrandena pekas på flera aspekter på exportförbudet som det enligt utskottets mening skulle vara värdefullt att få ytterligare belysta i samband med en sådan översyn. Effekterna på pris och utbud och konsekvenserna för de direkt berörda branscherna är naturligtvis av primär betydelse. Andra aspekter av intresse är i vad mån exportförbudet återverkar på företag som använder stål- och metallverkens produkter och hur det eventuellt påverkar möjligheterna för andra råvaror att konkurrera som ersättning för skrot i ståltillverkningen.

JBF meddelar i sitt yttrande att företaget har tagit initiativ till en undersökning avsedd att belysa orsakerna till att skrotfallet inte har blivit vad som förväntades enligt tidigare prognoser. JBF pekar på ett flertal tänkbara faktorer såsom bättre materialutnyttjande, varvsindustrins tillbakagång, ökad livslängd hos en del produkter, förhållandevis låg investeringsnivå i landet och strukturförändringar inom skrothandeln. Även denna undersökning framstår som värdefull för en ytterligare belysning av den svenska skrotmarknaden.

Med utgångspunkt i vad som nu är känt om de internationella handelspolitiska förutsättningarna och med hänsyn till vikten av att stål- och metallver-

kens skrotförsörjning tryggas avstyrker utskottet emellertid att riksdagen av regeringen skulle, i enlighet med vad som förespråkas i motion 1984/85:639 (m), begära förslag om att förbudet mot export av skrot avskaffas. Utskottet bedömer att ett ensidigt hävande av exportförbudet från svensk sida skulle riskera att medföra allvarliga problem för stål- och metallverken. Utskottet erinrar om sina uttalanden hösten 1984 med anledning av en motion syftande till att exportlicenser skulle medges för tillfällig utförsel av metallskrot (se s. 9 f.). Dessa uttalanden har fortsatt giltighet. Den internationella skrothandeln är starkt begränsad och instabil. Så länge som dessa förutsättningar råder i vår omvärld kan det svenska exportförbudet inte hävas. Så pågår exempelvis enligt vad utskottet har erfarit ett arbete syftande till att EG:s interna skrotbehov i fortsättningen bättre än för närvarande skall garanteras genom ett system med leveransåtaganden och skattestimulanser.

En förändring av gällande regler i riktning mot friare handel framstår emellertid som önskvärd. Regeringen bör därför verka för internationella överenskommelser om avveckling av handelshinder även på detta område. Som har framgått av den inledande framställningen (s. 7 f.) förordas denna väg att uppnå en fri handel med skrot också av bl. a. NO.

Med det nu sagda avstyrker utskottet motion 1984/85:639 (m).

Skrotmarknaden berörs av förslag i ytterligare en motion, 1984/85:2083 (s). Den stora importandelen i skrottillförseln är enligt motionärerna i flera avseenden oroande, bl. a. i fråga om möjligheterna att kontinuerligt under året frakta materialet till Sverige. Skrotpriset, som under år 1984 höjdes kraftigt både internationellt och i Sverige, har vidare i hög grad pressat stålverkens lönsamhet. SSAB:s behov av stålskrot spelar en icke obetydlig roll för övriga stålverk, sägs det också i motionen. Användandet av malm kan påverka utvecklingen av skrotbehovet vid de verk som ägs av detta företag. Nu nämnda faktorer gör att motionärerna ser med oro på utvecklingen. De befarar att följderna kan bli allvarliga för svensk stålindustri. Mot den bakgrunden föreslår de att regeringen skall låta utreda landets långsiktiga försörjning med stålskrot.

Utskottet vill inledningsvis hänvisa till det som nyss har anförts med anledning av förslaget i motion 1984/85:639 (m) att exportförbudet på skrot skall upphävas. Utskottets ställningstagande till detta förslag är betingat av uppfattningen att ett ensidigt svenskt hävande av exportförbudet skulle riskera att allvarligt försvåra stål- och metallverkens möjligheter att få sitt behov av skrot tillgodosett. Utskottet har i sammanhanget också hänvisat till vissa översyner som för närvarande görs inom kommerskollegium och JBF och som kan komma att ge en värdefull belysning av flera frågor som är viktiga för en bedömning av skrotmarknadens fortsatta utveckling. Liksom när ett motionsförslag av likartad innebörd behandlades våren 1984 (se s. 4 f.) vill utskottet vidare erinra om att ett omfattande arbete har lagts ned på skilda håll i syfte att utveckla nya processer för tillverkning av råjärn och järnsvamp, dvs. järnråvara som kan ersätta skrot.

Förutsättningarna för en järnsvampsproduktion av relativt betydande omfattning i malmfälten utreds för närvarande. Utskottet återkommer strax till denna fråga.

Med anledning av vad som sägs i motionen om skrotanvändningen inom SSAB vill utskottet återigen framhålla att det ökade importberoendet när det gäller skrot kan medföra problem framför allt för de mindre handelsstålsverken och att detta bör beaktas vid fortsatta överväganden om råvaruförsörjningen. Skulle staten finna att SSAB t. ex. när det gäller råvaruanvändningen skall vara skyldigt att följa andra än sedvanliga företagsekonomiska kriterier bör enligt utskottets mening i princip ett offertförfarande tillämpas.

Med hänsyn till det som här har sagts finner utskottet att någon sådan utredning genom regeringens försorg som motionärerna föreslår inte är erforderlig. Motion 1984/85:2083 (s) avstyrks alltså.

Järnsvampsverk m. m.

Nedläggningen av malmmetallurgier har lett till att stålindustrin har blivit alltmera beroende av skrot, till inte ringa del importerat skrot, anføres i motion 1984/85:2072 (vpk). Dragkampen om skrotet mellan olika ägargrupper inom stålindustrin har varit påtaglig. Dessutom är fördelningen av inhemskt skrot resp. importerat skrot problematisk. Övergången inom stålindustrin till stränggjutning och lägre produktionsnivåer gör vidare att tillgången på skrot minskar. Beroendet av importerat skrot kan i ett kritiskt läge få till följd att stålindustrin lamslås. Målet måste därför vara att industrin frigör sig från importerat skrot och i stället utnyttjar landets malmtillgångar. För detta krävs att järnsvampstillverkningen byggs ut. Den mest naturliga lokaliseringen är gruvområdena i Norrbotten eller Bergslagen. Enligt motionärerna bör regeringen omedelbart låta utreda frågan om var ett järnsvampsverk skall förläggas och hur verket bäst kan användas.

I den andra motionen i ämnet, motion 1984/85:2641 (fp), uttrycks viss oro för att alla intressenter inte har kopplats samman i det utredningsarbete om möjligheterna att lokalisera ett järnsvampsverk till malmfälten som nu har satts i gång. Enligt motionärens mening bör riksdagen uppmana regeringen att ta ett samlat grepp över projektet och ansvara för att förutsättningarna för en lokalisering av ett järnsvampsverk till malmfälten får en allsidig belysning.

Utskottet anser att det från flera utgångspunkter är önskvärt att skrotimporten kan nedbringas och att stålindustrin därför så långt möjligt bör vara baserad på inhemsk malm eller inhemskt skrot. Järnsvamp är ytterligare ett av de alternativ som kan komma i fråga. Som nyss nämndes utreds för närvarande förutsättningarna för en järnsvampstillverkning i malmfälten. Arbetet är en fortsättning av den utredning i frågan som gjordes av malmfältsutredningen och presenterades i betänkandet (Ds I 1984:9) Framtid i Malmfälten. I den nyligen framlagda propositionen 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning redovisas utredningens förslag (s. 121 f.).

Industriminister Thage G. Peterson säger sig dela den av många remissinstanser framförda uppfattningen att ytterligare utredningar är nödvändiga för att det skall vara möjligt att bedöma bärkraften i projekten. Projekten måste prövas på kommersiella grunder, anför han. Industriministern redogör här efter för hur utredningsarbetet drivs vidare och anför bl. a. att reguljärt statligt stöd, t. ex. i form av regionalpolitiskt stöd, bör kunna komma i fråga för de aktuella projekten i den mån det visar sig möjligt att få dessa lönsamma och att få huvudmän som är beredda att satsa erforderligt eget kapital.

Järnsvampsprojektet drivs nu vidare inom ramen för det nyligen inrättade Malmfältens Järnsvampverk AB i kontakt med företag som kan bli intressenter i en eventuell framtida produktion som avnämare, leverantörer eller ägare. Ytterligare utredningar är nödvändiga innan projektet slutligt kan bedömas. Planerade försök med användning av torv som bränsleråvara i plasmaprocessen måste genomföras. Dessa försök har, enligt vad utskottet har inhämtat, blivit något försenade. Förutsättningarna för den ammoniak-tillverkning som är tänkt att ingå som kompletterande produktionsprocess måste klarna. Huvudmanfrågan för projektet är naturligtvis central.

Med hänvisning till det arbete som pågår för att driva järnsvampsprojektet vidare finner utskottet inte skäl att förorda att regeringen i enlighet med förslaget i motion 1984/85:2641 (fp) skall ta det övergripande ansvaret för utredningsarbetet. Motionen avstyrks alltså. Inte heller finner utskottet någon vidare utredning i regeringens regi i enlighet med förslaget i motion 1984/85:2072 (vpk) erforderlig. I likhet med vad utskottet anförde vid sin behandling våren 1984 av motioner om järnsvamp (se s. 5 f.) vill utskottet emellertid med anledning av de båda motionerna uttala att det är angeläget att regeringen följer utvecklingen beträffande järnsvampstillverkningen.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också ett yrkande i motion 1984/85:2071 (vpk) av innebörd att regeringen bör lägga fram förslag om åtgärder för att de nya råjärnsprocesserna ELRED, INRED och Plasmasmelt skall utvecklas. Enligt motionärerna måste med det snaraste beslut fattas om snabb utveckling och pilotanläggningar i lämplig skala anläggas. En tids- och åtgärdsplan för de nya processteknikerna sägs också vara nödvändig.

Det råjärn som kan framställas med hjälp av de i motionen nämnda processerna är ett alternativ till skrot i ståltillverkningen (se s. 3). Själva processtekniken är redan utvecklad, delvis med statligt stöd. Något initiativ från riksdagen med anledning av motionärernas förslag om åtgärder i detta syfte synes därför inte nödvändigt. Enligt utskottets mening bör det ankomma på berörda företag att ta initiativ till praktisk tillämpning av processerna om och när ekonomiska förutsättningar föreligger. Uppförande av en pilotanläggning i enlighet med motionärernas förslag skulle naturligtvis vara av värde med tanke på att en sådan skulle kunna tjäna som referensobjekt för export av aktuell processteknik. Inte heller i nu nämnda avseende finner emellertid utskottet att motionen bör föranleda någon åtgärd från

riksdagens sida. Motion 1984/85:2071 (vpk) avstyrks sålunda i här aktuell del.

Tunnplåtscentrum i Dalarna

För att nya företag skall kunna växa fram på grundval av den yrkesmedvetenhet och tradition som finns i Dalarna behövs forskning och teknisk utveckling, anförts i motion 1984/85:1428 (s). Genom tillkomsten av ett tunnplåtscentrum i Dalarna skulle nyföretagandet kunna stimuleras. Ett sådant centrum skulle kunna ingå som en viktig del i ett industriellt utvecklingscentrum av den typ som finns i Skellefteå, ett IUC i Bergslagen. Motionärerna önskar att riksdagen genom ett särskilt uttalande skall ge regeringen detta till känna som sin mening.

I den inledande framställningen (s. 11) har redovisats att STU i april i år har beslutat att bevilja 450 000 kr. som bidrag till ett sådant centrum.

Utskottet räknar med att tillkomsten av ett tekniskt utvecklingscentrum av det slag som det planerade tunnplåtscentrumet i Borlänge representerar kommer att ge positiva impulser till fortsatt utveckling av svensk tunnplåts-tillverkning. Med hänsyn till STU:s nyss nämnda beslut synes något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion 1984/85:1428 (s) inte behövas för att ett sådant centrum skall komma till stånd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *parlamentarisk utredning om stålindustrin*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 1,
2. beträffande *forskning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 6,
3. beträffande *omförhandlingar med specialstålsindustrin*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 4,
4. beträffande *mål för SSAB*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 2,
5. beträffande *miljöbestämmelser*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 3,
6. beträffande *förbudet mot export av skrot*
att riksdagen avslår motion 1984/85:639,
7. beträffande *skrotförsörjningen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2083,
8. beträffande *järnsvampsverk*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2072 och 1984/85:2641,
9. beträffande *nya råjärnsprocesser*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2071 yrkande 5.

10. beträffande *tunnplåtscentrum i Dalarna*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1428.

Stockholm den 7 maj 1985

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Sivert Andersson (s), Bo Finnkvist (s), Lars Ahlström (m), Per-Ola Eriksson (c) och Lars Andersson (s).

Reservationer

1. Parlamentarisk utredning om stålindustrin (mom. 1)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motion 1984/85:2071 (vpk)" bort ha följande lydelse:

De strukturrationaliseringar som har vidtagits är emellertid bara ägnade att möjliggöra för företagen att tillfälligt överleva i enlighet med det kapitalistiska systemets krav. Därför behövs det en nationell plan för stålindustrin inför 1990-talet. Målet skall vara att ge Sverige en stålindustri inriktad på grundläggande nationella behov, byggd med framtidens teknik samt anpassad till regional balans och till de arbetandes krav på arbete och en bra arbetsmiljö. En parlamentarisk utredning bör, såsom föreslås i motion 1984/85:2071 (vpk), få i uppdrag att utarbeta en plan för stålindustrin i enlighet med dessa mål vilka ytterligare utvecklas i motionen.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *parlamentarisk utredning om stålindustrin*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Forskning (mom. 2)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Den vikt" och slutar med "aktuella delen" bort ha följande lydelse:

För att den vikt som riksdagen tillmäter forsknings- och utvecklingsarbete

som grund för en fortsatt utveckling av svensk stålindustri skall markeras ytterligare bör riksdagen följa förslaget i motion 1984/85:2071 (vpk) och genom ett särskilt uttalande till regeringen slår fast att de riktlinjer för forskningen inom stålindustrin som där anges bör gälla.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *forskning*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Omförhandlingar med specialstålsindustrin (mom. 3)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Som framhålls" och slutar på s. 14 med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Den minskande sysselsättningen inom specialstålsindustrin måste enligt utskottets mening kompenseras genom att andra arbetstillfällen skapas inom eller utom stålindustrin. Det skall i första hand vara företagens skyldighet att åstadkomma detta. Tyvärr kan konstateras att, ännu ett år efter Bruksinvests bildande, inte ett enda nytt arbetstillfälle har skapats genom företagets försorg. Utskottet finner detta anmärkningsvärt. Från regeringens sida har nyligen, som framgår av redovisningen i det föregående (s. 2 f.), initiativ tagits för att sätta press på Bruksinvest. Utskottet delar emellertid uppfattningen i motion 1984/85:2071 (vpk) att det behövs ett mera kraftfullt agerande av regeringen för att förmå de nuvarande och tidigare ägarna till berörda specialstålsföretag att infria sina löften till bruksorterna. Nya förhandlingar bör därför tas upp med dessa ägare så att bruksorternas framtid kan säkras. Riksdagen bör enligt utskottets mening genom ett särskilt uttalande ge regeringen detta till känna som sin mening.

I anslutning till --- (=utskottet) --- de föreslår.

Utskottet har nyss (s. 24) tillstyrkt detta förslag. Även de riktlinjer som i det föregående har anförts bör enligt utskottets mening vara vägledande i utredningsarbetet. Eftersom dessa nära ansluter till det tidigare sagda behövs inget särskilt tillkännagivande från riksdagens sida på denna punkt.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *omförhandlingar med specialstålsindustrin*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Mål för SSAB (mom. 4)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Riksdagen har" och slutar på s. 15 med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1984/85:2071 (vpk) framförda uppfattningen att SSAB bör ta regionalpolitisk, social och samhällsekonomisk hänsyn i sin verksamhet. Det konsortialavtal som ingicks vid SSAB:s bildande bör ändras i enlighet härmed och ett nytt program för 1990-talet utarbetas med sikte på nu angivna mål.

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *mål för SSAB*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Miljöbestämmelser (mom. 5)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Myndigheterna på" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste miljöproblemen inom tung industri av det slag som representeras av SSAB åtgärdas så att en dräglig arbetsmiljö kan beredas de anställda. Inte minst måste detta krav ställas på de företag som är i statlig ägo. Dessa får inte undandra sig samhällets krav eller söka påverka myndigheterna att mildra dessa krav. Likaså bör det av dessa företag krävas att de går i spetsen för utvecklingen och tjänar som föregångare för en god miljö på arbetsplatserna. Utskottet tillstyrker förslaget i motion 1984/85:2071 (vpk) att riksdagen skall göra ett särskilt uttalande till riksdagen av denna innebörd.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *miljöbestämmelser*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Förbudet mot export av skrot (mom. 6)

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Lars Ahlström (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 18 med "Utskottet anser" och slutar på s. 20 med "motion 1984/85:639 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det uppenbart att förbudet mot export av skrot har betydande konkurrenssnedvridande effekter på den svenska marknaden. I flera av de remissvar som har avgetts med anledning av motion 1984/85:639 (m) bekräftas motionärens uppfattning att priset på inhemskt skrot är lägre än vad det skulle vara på en fri marknad. Stålverken gynnas härigenom på ett otillbörligt sätt, och skrotinsamlingen i landet blir mindre omfattande än vad den skulle kunna vara. De råvaror som utgör alternativ till skrot i ståltillverkningen får inte möjlighet att konkurrera på likvärdiga villkor. Också med avseende på metallskrot ger exportförbudet upphov till konkurrenssnedvridande effekter.

Sverige bör, i enlighet med vad som förespråkas i motionen, fullfölja sin traditionellt frihandelsvänliga politik och också när det gäller skrothandel genom hävande av exportförbudet införa fri handel över gränserna. Enligt utskottets mening bör regleringen snarast avskaffas. För att problem för de svenska stålverken och metallverken skall undvikas bör detta ske successivt under en treårsperiod under vilken konsekvenserna och tillämpningen noga följs. Härigenom kan erfarenheter av vad som händer vinnas när exporten släpps fri stegvis och stål- och metallverken successivt anpassa sig till en ny marknadsordning. Parallellt härmed bör regeringen vidta åtgärder för att en internationell liberalisering av skrothandeln skall ske genom att också andra länder slopar sitt exportförbud.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. *beträffande förbudet mot export av skrot*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:639 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Skrotförsörjningen (mom. 7)

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Lars Ahlström (m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Utskottet vill" och slutar på s. 21 med "denna fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inledningsvis erinra om att utskottet nyss har förordat att förbudet mot export av skrot skall upphävas och att regeringen skall verka internationellt för att också andra länder upphäver sina förbud. När därigenom den konstlade prissättningen på inhemskt skrot bringas att upphöra kommer delvis nya förutsättningar att gälla för råvaruförbrukningen inom stålindustrin. Det är inte uteslutet att skrotpriset blir så attraktivt att resultatet blir ett väsentligt ökat utbud av inhemskt skrot. Det kan emellertid också bli möjligt för alternativa järnråvaror att framgångsrikt konkurrera med skrot i ståltillverkningen. Slopandet av exportförbudet kan t. ex. bli av avgörande betydelse för möjligheterna att förverkliga den järnsvampstillverkning i malmfälten som nu utreds. Utskottet återkommer strax till denna fråga.

8. Järnsvampsverk (mom. 8)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "beträffande järnsvampstillverkningen" bort ha följande lydelse:

En vidareförädling av den norrbottniska järnmalmen till järnsvamp skulle vara ett viktigt inslag i den satsning som måste göras för att nya arbetstillfällen skall tillföras denna region. Utskottet anser att Norrbotten först bör komma i fråga för en produktion av järnsvamp. Om behovet inte täcks genom produktion där bör någon ort i Bergslagen därnäst bli aktuell. Regeringen bör också noga följa det arbete som nu pågår inom ramen för Malmfältens Järnsvampsverk AB i syfte att en tillverkning av järnsvamp och ammoniak skall komma till stånd i malmfälten, och den bör ta de initiativ som krävs för att utredningsarbetet på ett effektivt sätt skall föras framåt. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet nu har anfört. De grundläggande syftena med motionerna 1984/85:2072 (vpk) och 1984/85:2641 (fp) skulle därigenom bli tillgodosedda.

dels att utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande järnsvampsverk

att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:2072 och 1984/85:2641 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Nya råjärnsprocesser (mom. 9)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 22 med "Det råjärn" och slutar på s. 23 med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill betona att övergången inom stora delar av stålindustrin till användning av skrot som råvara kan ha svåra följdverkningar på sikt för råvaruförsörjningen och därmed även för produktionsmöjligheterna. Det är således av stor vikt att regeringen snarast tar initiativ till att de nya reduktionsprocesserna utnyttjas för produktion i full skala i stålverken. Detta kan också ge svensk stålindustri betydande fördelar internationellt sett. Utskottet tillstyrker alltså motion 1984/85:2071 (vpk) i ifrågavarande del och anser att riksdagen bör göra ett uttalande av nyss angiven innebörd.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande nya råjärnsprocesser

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2071 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Järnsvampsverk (mom. 8)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anför:

Sedan den s. k. malmfältsutredningen lämnade sitt betänkande har alltför litet gjorts för att fullfölja och genomföra utredningens olika förslag. Dit hör bl. a. förslaget om ett järnsvampsverk i malmfälten. Det är därför viktigt att det pågående utredningsarbetet inom Malmfältens Järnsvampverk AB snabbt kan slutföras. Även om regeringen inte direkt ansvarar för utredningsarbetet är det nödvändigt att regeringen aktivt medverkar till att förslaget om järnsvampsverk i malmfälten kan genomföras. Det skulle få stor betydelse för sysselsättningen och den framtida industriutvecklingen i regionen.

Innehåll

<i>Ärendet</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Motionerna</i>	1
<i>Uppgifter i anslutning till motionerna</i>	2
Svar på frågor i riksdagen om arbetsmarknadssituationen i Avesta och Fagersta m. m.	2
Skrot och alternativa insatsvaror i ståltillverkningen	3
Råvaror vid ståltillverkning	3
Stålintustrins skrotförsörjning	4
Tidigare riksdagsbehandling av frågor rörande metallurgi och insatsvaror	4
Förbudet mot export av skrot	6
Synpunkter i motion 1984/85:639	6
Remissyttranden	7
Tidigare riksdagsbehandling	9
Planerat centrum för tunnplåtsutveckling i Borlänge	10
<i>Utskottet</i>	11
Stålintustrin	11
Parlamentarisk utredning rörande stålintustrin	11
Omförhandlingar med specialstålsindustri	13
SSAB Svenskt Stål AB	14
Skrot och alternativa järnråvaror i svensk ståltillverkning	16
Inledning	16
Skrot	16
Järnsvampsverk m. m.	21
Tunnplåtscentrum i Dalarna	23
Hemställan	23
<i>Reservationer</i>	
1. Parlamentarisk utredning om stålintustrin (vpk)	24
2. Forskning (vpk)	24
3. Omförhandlingar med specialstålsindustri (vpk)	25
4. Mål för SSAB (vpk)	26
5. Miljöbestämmelser (vpk)	26
6. Förbudet mot export av skrot (m, fp)	26
7. Skrotförsörjningen (m, fp)	27
8. Järnsvampsverk (vpk)	28
9. Nya råjärnsprocesser (vpk)	28

Särskilt yttrande

Järnsvampsverk (c)

29

